

O mañá facémolo hoxe: instrumentos político- administrativos e técnicos para a Nova Escola

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 98-101

Antón Costa Rico

Catedrático de Teoría e Hº da Educación/USC

anton.costa@usc.es

Segundo o Estatuto de Autonomía de Galiza –un marco a ser revisado no contexto da reforma constitucional a facer e tendo en conta as nosas necesidades sociais–, o desenvolvemento normativo e a xestión administrativa da nosa educación encádranse no ámbito das “competencias compartidas” entre o Goberno Central e o Autonómico. Isto significa que o Parlamento de Galiza pode legislar no campo educativo, aínda que con axuste ás Leis Orgánicas de Educación aprobadas no Parlamento Central, e que a Xunta pode aprobar, con adecuación xurídica, distintas disposicións regulamentarias.

Unha e outra cousa fanse en Galiza por baixo das posibilidades xurídico-normativas actuais, debido ao moi limitado –ou ausente– interese do poder político autonómico, case sempre en mans do PP, por construír e desenvolver un proxecto específico galego de política educativa; un proxecto necesario, non por afán diferencialista, senón para xerar:

- a) unha máis consciente cidadanía democrática;
- b) unha mellor adecuación entre os currículos e as necesidades culturais nosas (con apertura, sen dúbida, aos nosos contextos ibéricos e mundiais);

c) unha mellor articulación do territorio galego desde as institucións educativas; a toma en consideración da nosa diversificada herdanza patrimonial cultural, como a memoria desde a que poder proxectarnos cara ao horizonte;

d) unha política da lingua galega que a todos reconcilie coa memoria familiar e social, para deste xeito poder superar o profundo conflito íntimo que levan canda si centos de miles de persoas no noso presente, en ben dunha sociedade digna, con amor sen medo ás palabras que nos identifican nun mundo internacional, ao tempo que plural, sendo do caso.

Temos a obriga democrática de deseñar e desenvolver un sistema educativo galego e galeguizador; que se constituía desde as nosas enerxías creadoras e cívicas; que responda ás necesidades culturais, científicas, técnicas e sociais de Galiza, nunha contorna mundial e en tempos de moi fortes mudanzas que nos afectan e ante as que debemos ter unha posición activa e participativa.

Para dispoñermos dunha mellor e máis acaída educación para as maiorías sociais, cunha nova escola, o desexábel camiño a seguir non debera ser o das iniciativas, coma o caso das escolas Semente –un espello que ten a virtude de nos sinalar o que non se está a facer no que é de todos–, ou como o caso doutras iniciativas ben intencionadas –emprendidas sen ánimo elitista–, activadas porque falta o impulso público; iniciativas que sempre son, no mellor dos casos, vías de excepción ‘nas marxes’, mentres o espazo público central permanece atado por comportamentos burocráticos que coutan a construción dos horizontes sociais. Moito menos o camiño será o das iniciativas e redes privadas marcadas, ou polo elitismo social e as distincións de clase, e/ou

pola parcial visión de valores e orientacións en canto limiten a plenitude de valores éticos e democráticos da nosa sociedade.

É mester salientar que a política educativa que entre nós se aplicou tradicionalmente desde os poderes públicos foi clasista e asentada en criterios de discriminación de diverso tipo, culturalmente colonizadora e españolizadora, carente de espírito crítico e racional, e escindida da vida colectiva. A conquista da democracia e da autonomía política actuais, aínda limitadas, deberían ter significado evidentes cambios en contra do anterior: porén, só deu lugar a cambios parciais, insuficientes e pouco sólidos. É innegábel a súa limitación. Con todo, as cousas poden ser doutro modo e hai campo de xogo no marco político-administrativo que ares-tora temos, como veñen pondo de relevo desde hai varias décadas as políticas educativas de Euskadi e de Cataluña.

Sendo así, por que non hai eses maiores cambios? Principalmente por decisión política de quen gobernan a Autonomía, que en ocasións obedece, máis que a unha falta de vontade explícita, ao descoñecemento ignorante. Tamén intervén aquí a frecuente limitación proxectiva que existe entre os sectores políticos con vocación alternativa, que leva mesmo a non enunciar ‘o que é posíbel’.

A política educativa entre nós debe ser unha das pancas precisas para a construción social, entendendo a educación pública e o seu deseño como central proxecto cultural, o que obriga á Xunta a non adoptar un papel de dependencia pasiva e burocrática con respecto á Administración Central. Polo contrario, a Xunta debería adoptar unha conduta proactiva ante a elaboración e aprobación das Leis Orgánicas de educación, e que deseguida reclama un desenvolvemento estratéxico entre nós,

contando cun horizonte temporal de cando menos dúas lexislaturas, mediante un suficiente consenso no Parlamento de Galiza, alén da aplicación concreta que se realice desde a lexitimidade de quen detente o goberno da Xunta e das administracións locais, o que habería de acompañarse da necesaria mobilización institucional e social, incluíndo aos actores directamente implicados nos procesos de formación.

Falamos dun proxecto político educativo a continuación operativamente definido a través de complementarias unidades de xestión administrativa e técnica; isto é, desde unha administración educativa norteada polos principios do dinamismo, a transparencia, a participación e a capacidade experta e proactiva, e mediante a configuración de varios instrumentos técnicos aos que me referirei de seguida. Os instrumentos necesarios para darlle corpo ao proxecto.

Desde o inicio da administración autonómica de educación (a Consellería de Educación, fundamentalmente) careceu-se dun proxecto político que lle dese sentido certo; porque non se lle pode chamar proxecto político a ‘recibir’ as transferencias do Estado (sobre todo en 1982) e crear precarias unidades administrativas (varias Direccións e Subdireccións Xerais e complementos) para poder xestionar as transferencias recibidas, que logo se foron ampliando case sempre incidentalmente baixo o peso das urxencias da xestión burocrática. Algunha racionalización se foi facendo co paso do tempo, pero séguese a adoptar unha posición burocrática e con escaso ou nulo e confuso horizonte. Con respecto ás unidades de xestión técnica cómpre dicir que a necesaria configuración dun cerebro técnico, experto –e libre de visións tecnocráticas–, non pode conformarse co

actual CAFI[1], para a formación permanente do profesorado, nin coa ACSUG[2]; nin co plan Proxecta, ao servizo de iniciativas e proxectos de innovación didáctica nas aulas; nin coa liña E-dixital e os programas Abalar; e algunhas outras instancias situadas baixo o exclusivo control de quen goberna na Xunta de Galicia. A complexidade da construción do proxecto reclama instancias técnicas máis sólidas e dotadas de autonomía administrativa con respecto á propia Consellería de Educación. Referimos as seguintes:

a) Un Instituto de Deseño, Desenvolvemento e Avaliación Curricular, ao servizo de todo o sistema educativo galego nos seus niveis non universitarios, que promova estudos e propostas curriculares, indo alén dos plans Proxecta, en colaboración co CAFI, os CEFORE e as Universidades, e contando coas oportunas redes de centros que estendan innovacións consideradas valiosas, con atención igualmente á edición dixital e impresa, mediante accións propias e/ou concertadas coas empresas e axentes de edición, con capacidade para promover e difundir a oportuna documentación didáctica de acompañamento e de orientación para o profesorado, os centros e as familias; así como para poder contribuír eficazmente á revisión dos actuais

decretos curriculares, tendo presente un proxecto cultural suficientemente nítido e definido.

b) Un Instituto Galego de Ciencias da Educación, consorciado entre a Xunta de Galicia e as universidades públicas de Galicia, baixo un consello académico e directivo con precisa participación e representación profesional e social; que desenvolva unha axenda galega de investigación educativa, atenta a problemas e cuestións da máxima relevancia social; que poida ser, ademais, a axencia de avaliación educativa xeral do sistema educativo, dotado do oportuno órgano de comunicación académica; ao servizo, por outra parte, dos e as investigadores nas ciencias da educación e da súa promoción científica, de modo similar á Revista de Educación do Ministerio de Educación. Cómpre dicir que a investigación educativa que entre nós se realiza móvese pola propia iniciativa dos grupos de investigación universitaria (condicionados a miúdo negativamente polas políticas estatais de investigación), de non ser puntuais convenios entre a Consellería de Educación e as universidades, que non garanten nin un plano global investigador nin a eficiencia no gasto –e non esquezamos o peso da variante ‘política’ no establecemento destes convenios-.

c) Un Instituto de sociolingüística e de normalización da lingua galega, porque precisamos co-

ñecer con actualidade os problemas relacionados co uso e promoción da lingua galega, e arredor disto desenvolver unha ampla concertación social como estratexia a prol da súa normalización, unificando tarefas parciais desempeñadas pola Real Academia Galega, o Instituto da Lingua Galega da USC e o Consello da Cultura Galega. Neste sentido é oportuna a revisión do Plan Xeral de Normalización de 2004, dándolle a precisa forza de lei.

d) Precisamos dun observatorio escolar en relación cos contextos rurais, desde onde poder deseñar plans de desenvolvemento comarcal da escolarización nas contornas rurais, que incorporen transversalmente a acción de varias Consellerías da Xunta de Galicia, en conexión cunha axencia galega de planificación e desenvolvemento dos servizos públicos e outros procesos, para reverter o proceso de desmantelamento das contornas rurais.

Instrumentos estes que poderían ser moi eficaces e oportunos de contar cun proxecto de política educativa suficiente, cando menos en parte consensuado parlamentariamente, e socialmente alentado, ademais de acollido polas comunidades educativas.

En todo caso, sempre será necesaria a acción reflexiva, reivindicativa e propositiva daqueles sectores profesionais e sociais

[1] Centro Autónomo de Formación e Innovación.

[2] Axencia para a Calidade do Sistema Universitario Galego.

sensíbeis, mediante intervencións o máis coordinadas posibles. Referímonos ao campo asociativo, a sectores do movemento de familias dos centros públicos, aos colectivos docentes de renovación pedagóxica, a sectores sindicais dos traballadores do ensino, a sectores do ámbito da creación editorial... E nesta dirección, ao sermos conscientes da existencia actual dun considerábel número de centros escolares públicos e/ou con finalidade de servizo público educativo, efectivamente preocupados por unha acción formativa e didáctica que reivindica a xestión democrática, a inclusión de todas as persoas, a galeguización, a innovación didáctica, a crítica integración

contextual (ou adaptación ao medio), o laicismo e respecto ao pluralismo democrático, por que non pensar na organización eficaz e funcional dunha "Rede de Centros Públicos de Educación Nova", con tarefas de coordinación e cooperación entre centros de educación que promoven unha filosofía educativa similar? Unha rede que poida ser un instrumento social e profesional (similar se se quere a unha Asociación de Directores de Centros, mais con alcance pedagóxico evidente) asentada nuns adecuados Estatutos, recoñecida institucional e socialmente, que toma como punto de partida a idea dos "centros que aprenden", así como as posibilidades de traballo e cola-

boración en rede, co horizonte de favorecer a Educación Nova e Galega. Un proxecto colectivo para este tempo noso, que debe ser novo. ■

PUBLICIDADE

INVENTIO MUNDI

GALICIA NAS VIAXES TRANSOCEÁNICAS
SÉCULOS XV-XVII

Edificio Sarmiento do Museo de Pontevedra
12 de novembro de 2019/14 de xaneiro de 2020